

وست پیداوار

1- دیہل تے ادیہل گھال

گھال دی اوہ اُنج وست اے جس وچ ورتوں اگھ دے نال وٹانڈرا اگھ جُویا ہویا اے۔ جے ایس دا کوئی ورتوں اگھ نہیں تاں ایس دا کوئی وٹانڈرا اگھ وی نہ ہوی۔ جے ایہہ کسے کم دی نہیں تاں کوئی وی ایس نوں وِہا جنا خریدنا نہ چاہسی۔ دُو جے پاسے، کیوں جو ایہہ اُپجائی ای وچن لئی گئی اے، ایس لئی ایس دا ورتوں اگھ چھڑا ایس دے وٹانڈرا اگھ راہیں ویکھیا جاسی۔ ایس لئی، جدوں ایس عام کر کے کسے شے دے اگھ دی گل کردے آں تاں ساڈا مطلب اوس دا وٹانڈرا اگھ ہوندا اے۔

وگھ وگھ شیواں دا وگھ وگھرا ورتوں اگھ ہوندا اے کیوں جو اوہ وگھ وگھری گھال دی پیداوار ہوندیاں نیں جیویں سوتر تے چمڑا:

”زرا اجیہیاں گھڑتاں ہی اک دُو جے نال سمبندھ (سم+بندھ=ساویں ساگے) پاروں شیواں بن سکدیاں نیں جیہڑیاں وگھ وگھری گھال آہراں دا سٹہ ہون، ہر گھال آہر بے روک ہووے تے وگھ وگھ جیہیاں ولوں کیتا گیا ہووے۔“ (راس، سینیٹی، 1، صفحہ 42)

نال ای، زرا اینا ای نہیں جو وٹانڈرے تحت شیواں صفتوں گنوں فرق ہون، سگوں ایہہ وی لوڑیندا اے جو اوہ مقدار کچھوں وی اکو جیہیاں ہون، مطلب اوہناں وچ کسے خاص گن دی اکو جی مقدار ہونی چاہیدی اے۔ ایہہ گن گھال رحمت رکرت اے۔

ورٹوں اگھ پاروں، شیواں دے سبھ توں پہلاں آپو آپ گن ہوندے نیں، پر

وٹاندا اگھ پاروں اوہ بس مقداراں ای ہوندیاں نیں تے ایسے کر کے اوہناں وِچ ورتوں اگھ دا کوئی حصہ نہیں ہوندا:

”جے اسیں شیواں دا ورتوں اگھ لانجھے رکھ دیئے تاں اوہناں وِچ بس اِکو سا بنجھا وسب رہ جاندا اے، بھئی اوہ سبھ گھال دی پیداوار نیں۔ پر آپوں گھال دی پیداوار وِچ وی ساڈے ہتھوں لنگھدیاں ویلے وٹاندا آ گئی ہوندی اے۔ جے اسیں ایہنوں ایس دے ورتوں اگھ توں دکھ کر کے ویکھدے آں تاں اسیں ایس دے دیہل ھیاں تے شکلاں توں وی دکھ ہو جاندا آں جیہڑے کسے اُچ نوں ورتوں اگھ بناوندے نیں، اسیں ایس نوں ہُن اِک میز، مکان، دھاگے یا ہور کوئی ورتوں جوگ چیز پاروں نہیں ویکھدے۔ ایس دی دیہل / مادی ہوند نوں ہی لانجھے کر دتا جاندا اے۔ نہ ہی ایہہ ہُن کسے ترکھان، راج مستری، جُلاہے یا کسے ہور کامے دی گھال دی پیداوار پاروں سمجھی جا سکدی اے۔ خود شیواں دے ورتوں جوگ گناں دے نال، اسیں ایہناں وِچ پے چکی دکھو دکھری قسم دی گھال دے ورتوں جوگ خاصے تے اوس گھال دے نگر روپاں، دوواں نوں اکھوں اوہلے کردے آں، ایہناں وِچ ہُن کجھ نہیں بچدا سواء اوس چیز دے جو ایہناں سمجھناں وِچ سمجھی اے، سبھ شیواں اِکو ای قسم دی گھال، اُصورت بندکی گھال تیکر سنگٹ جاندیاں نیں۔“ (مارکس، راس، سینی، 1، صفحہ 37)

جدوں اسیں سوتر تے چڑے دا سوچدے آں تاں اسیں اوہناں دکھ دکھ گناں دا سوچدے آں جیہڑے اوہناں نوں ورتوں جوگ بناوندے نیں، جیہڑے آپنی تھاں اُچھے نیں تے دکھریاں گھالاں جیویں کتائی تے چرمکاری (کپے چڑے توں چڑا بناون داکم) دی پیداوار نیں۔ ایہہ نگر گھال اے۔ تاں وی جدوں اسیں اوہناں نوں شیواں دے رُوپ وِچ سوچدے آں، تاں اسیں اوہناں نوں اِکو جیہی گھال دیاں مقداراں پاروں سوچدے آں۔ ایہہ اُصورت گھال اے۔ سوتر تے چڑے دی ورتوں دکھ دکھ اے، تے

ایہہ وکھریاں گھالاں دی پیداوار نیں، مطلب اک پونڈ مل والا سوتر اک پونڈ مل والے چڑے دے برابر اے۔

اُصورت گھال دے اگھ دے تت رُوپ ہون دا ایہہ وچار اک ہور ونگی نال وی سمجھیا جاسکدا اے۔ روٹی دا ٹکڑا اک دیہل چیز اے جس وچ بھار ہون دا گن اے۔ ایس گن نون ویکھیا یا سہی کیتا جاسکدا اے۔ ایس روٹی دے ٹکڑے نون لوہے دے دکھ دکھ ٹکڑیاں نال تول کے ویکھدے آں جیہناں دا بھار پہلاں ہی جوکھیا ہویا اے۔ جدوں ایس دو چیزاں نون صحیح حساب وچ لیندے آں تے اوہناں نون کنڈے اُتے ساواں تول کے ویکھدے آں تاں ایس اوہناں وچ اکوتت، بھار دیاں اکو جیہیاں مقداراں ویکھدے آں۔ ایسے ڈھنگ نال جدوں ایس کہندے آں دو شیواں جنساں دا اگھ اکو جتا اے تاں ساڈا مطلب ہوندا اے اوہناں وچ اک چیز، گھال دی اکو جتی مقدار اے۔ اتھے اک فرق وی اے۔ روٹی دے ٹکڑے تے لوہے دے ٹکڑے وچالے سانجھی چیز اک قدرتی گن اے، جنساں وچالے سانجھا گن اک وسیل گن اے، وسیل ایس لئی جو ایہہ بند کی گھال راہیں پیدا ہوندا اے۔

ادھیل گھال دیہل گھال دیاں دکھ دکھ صورتاں جیویں ترکھان، راج مستری، جلاہے دیاں تے ہور دکھو دکھریاں گھالاں تول ایہناں معنیاں وچ وکھری اے جو ایہہ اکسار اے۔ ایس وچوں سارے گن فرق مکا دتے گئے نیں۔ ایس لئی ایہہ آپنے اُتے لگے ویلے راہیں منی جانی چاہیدی اے۔ کسے وست وچ حاضر ادیہل گھال اوس وست نون بناون وچ لگے ویلے موجب ہوندی اے، تے ایس لئی ایہہ ایس دی منتی اے۔

ایس ویروے نون ودھیرے سوکھا بناون لئی دو ہور گلاں دھیان گوچرے لیاونیاں

پسین۔

پیداوار لئی لگے ویلے دی لمان اک بدلویں ماترا اے۔ گجھ کاسے دوجیاں نالوں

چھوہلا کم کردے نیں۔ اک چلھا کم کرن والا کاما کوئی چیز بنان لئی شٹوہ نال کم کرن والے کاسے نالوں دوگنا ویلا لاسکدا اے، پر ایس دا ارتھ ایہہ نہیں جو اوس نوں دوگنی کمائی وی ہوسی، کیونجو اوس ولوں اوس چیز اُتے لایا ویلا چوکھا اے۔ چیز دا اگھ اوس دی پیداوار لئی لوڑیندے ویلے دی عام لمان توں مٹھیا جاندا اے۔

ایہہ وی بدلن جوگ ماترا مقدار اے۔ ودھیا سنداں یا گھال بچاون دے وسیلیاں دی ورتوں نال ایس نوں گھٹایا جاسکدا اے۔ اتھے اک واری پھیر، اوس کاسے ولوں لایا ویلا لوڑوں واڈھو ہوسی جیہڑا پرانے ڈھنگ نال چمبڑیا ہوندا اے۔ ایس لئی جدوں ایس ویلے دی عام لمان دی گل کردے آں تاں ساڈا مطلب وچار اِھین رزیرغور دَور دیاں حاضر پیداواری حالتاں دے پدھر راہیں مٹھیا ہویا سادہ حساب ہوندا اے۔

انج ایس کھندے آں:

”جیہڑی چیز کسے چیز دے اگھ دا میچا مٹھدی اے اوہ اے اوس دی پیداوار لئی وسیلے پدھر اُتے لوڑیندی گھال دی ماترا، یا وسیلے رُوپ وچ لوڑیندا گھال ویلا۔“

(راس، سنجی، 1، صفحہ 39)

ہر اک شے دی پیداوار لئی چاہیدا ویلا کسے وسیب دی سچے رُوپ وچ گل گھال طاقت دا اک حصہ ہوندا اے، تے کیوں جو کسے سماج دی پیداواری وِت دی اک حد ہوندی اے، ہر اک جنس دی پیداوار لئی لاہے وندا حصہ وی اوس دی پیداوار لئی لوڑیندے ویلے جتا ای ہوندا ہے:

”وسیب دی گل گھال طاقت جو اوس وسیب ولوں پیدا کیتیاں گل وستاں دے اگھ دے گل جوڑ وچ رُوپ وند ہوندی اے، اوہ بھوویں بے انت دکھ دکھ اکائیاں توں رل کے بندی اے، اتھے بندیکی گھال طاقت دی اِکسار جُوت پاروں گنی جاندی اے۔ ایہناں وچوں ہر اک اکائی ہورناں اکائیاں ورگی ہوندی اے، جتھوں تیک ایہدا خاصہ

ساج دی اوسط گھال طاقت والا ہوندا اے، تے اوہ ایس رُوپ وِچ ہی عمل وِچ آوندا ہے: مطلب جتھوں تیک کوئی وست پیدا کرن لئی اونا ای ویلا لوڑیندا اے جے دی اوسطاً لوڑ ہوندی اے، جی اوہ وسیب پدھر اُتے لوڑیندی ہوندی اے۔ وسیب پدھر اُتے لوڑیندا گھال ویلا اوہ اے جس دی لوڑ پیداوار دیاں عام حالتاں وِچ، تے اوس ویلے پرچلت عام درجے دی ہنرمندی تے تیزی راہیں کوئی چیز پیدا کرن لئی ہوندی اے۔ (راس، سَنجی 1، صفحہ 39)

2- اگھ دا میچا

چیزاں دا وٹے سٹے راہیں ہوندا وٹاندرنا لازمی طور تے ان مٹھیا تے کدیں کداواں ہوندا اے۔ ایہہ اچن چیتی ای ہوندا اے جو دو اُتج کار ملدے نیں جیہناں نے اوس چیز نوں آپنیاں لوڑاں توں ودھ پیدا کر لیا ہوندا اے جو دو جے نوں لوڑیندی ہوندی اے۔ شیواں دا پرچلن اودوں ہی شروع ہوندا اے جدوں چیزاں مٹھی صورت وِچ وٹاندرے لئی پیدا کیتیاں جاندیاں نیں، تے ایس لئی وٹاندرے دا اک پروانیا وسیلہ لازمی اے جیہڑا اک سانجھے میچے دا کم بھائے۔

سوناتے چاندی چیزاں نیں۔ ہورناں چیزاں وانگ اوہناں دا اگھ وی اوہناں دی پیداوار لئی وسیلہ پدھر اُتے لوڑیندے گھال سے توں مٹھیا جاندا اے۔ کھنن اک محنت والا کم اے، تے ایہہ دھاتاں بہت گھٹ لہھدیاں نیں۔ ایس لئی ایہناں دا اگھ بہت اُچا ہوندا اے، سونے دی اک چھوٹی جیہی ڈلی وِچ وی گھال طاقت دی بہت وڈی ماترا سمیجی ہوندی اے۔ اوہ ہنڈھن سار تے سوکھ نال ٹکڑیاں وِچ وٹدیاں جان والیاں دھاتاں نیں۔ اوہناں دے ایہہ گن اوہناں نوں وٹاندرے دا وسیلہ بنن جوگ بناوندے نیں۔ انج، سونے تے چاندی نوں اک عام سہتی نال باقی جنساں توں دکھرا کر وٹا گیا تاں جو اوہ اک سانجھے ماپ یا گُل تھائیں ورتیندے تول دی ذمے واری بھاسکن۔

انج، کرنسی اک جنس اے جس دا ورتوں اگھ ایس گل وچ اے کہ ایہہ دوجیاں جنساں دے وٹاندرے وچ اوہناں لئی اگھ دے اک سانجھے ماپ پاروں وسیلے دا کم نبھاندی اے۔

سونے جاں چاندی دا اک سکہ دھات دی پہلاں توں مٹی ماترا نوں ڈھال کے بنایا جاندا اے جس اُتے سرکاری مہر لگی ہوندی اے جیہڑی اوس دی نخلصی دی ضامنی ہوندی اے۔ ویلے دے بیٹن نال گھسن پاروں اوس دا وزن گھٹدا جاندا اے تے ایس دا اگھ گھٹا ہوندا جاندا اے۔ ایس لئی، سکے دے اصلی مُل تے اوس دے سمجھے جانداے مُل وچ ان میل آ جاندا اے، تے جدوں ایہہ ان میل سماجک پدھر اُتے پچھان لیا گیا تاں ایہہ پتہ لگا جو سونے یا چاندی نوں سستیاں دھاتاں جیویں تانبے یا جست نال بدل دینا ودھیرے چنگیرا اے، خاص کر کے چھوٹے سکیاں دے معاملے وچ۔ اچیہ سکیاں وچ اگھ سمو یا نہیں ہوندا، سگوں اوہ تاں اگھ دی نشانی ہوندے نیں، تے ایہہ ضامنی دیندے نیں کہ اوہناں نوں جاری کرن والی سرکار کول اوس سکے اُتے لکھی سونے جاں چاندی دی ماترا ہے اے۔ کاغذی کرنسی ایسے ٹلّے دا اگے وِستار اے۔

کرنسی اگھ دے ماپ تے قیمت دا پیمانہ دوویں اے۔ کسے جنس دے اگھ دی دھات دے سکے دے رُوپ وچ ظاہری ایس دا کرنسی رُوپ یا قیمت اے۔ کسے جنس دی قیمت سکے دے رُوپ وچ دھات دی اوہ خیالی ماترا اے جس وچ اونی ہی اُصورت گھال سموئی ہوئی اے جتی اوس جنس وچ۔ اگھ دے ماپ دے رُوپ وچ کرنسی دی ذمے واری اُتے دھات دے اگھ وچ آون والے اُتار چڑھاواں دا کوئی اثر نہیں پیندا کیونجو اچیہ اُتار چڑھاہ ساریاں جنساں رشیواں نوں اکو جتا پوہندے ہن تے اوہناں دے واڈھو اگھ نوں ابدل رکھدے نیں۔

پر ایس توں ایہہ مطلب نہیں لیا جاسکدا جو کسے شے جنس دی قیمت اوس دے

اگھ نال پوری طرحاں میل کھاندی ہوندی اے۔ ایس دا اگھ جیویں پہلاں وی دیکھیا جا چکا اے، ایس وچ سموئے سماجی طور تے ضروری گھال سے توں مٹھی جاندی اے، تے ایہہ موڑویں رُوپ وچ پیداوار دیاں سماجی تے توارینجی حالتاں توں مٹھیا جاندا اے۔ حالتاں لگاتار بدلدیاں رہندیاں نیں۔ ایس توں اڈ، پیداوار تے کھپت دیاں حالتاں وچ تھوڑے چرے بدلاء وی آؤندے رہندے نیں جیویں بُہتی جاں گھٹ پیداوار، جو سپلائی تے ڈیمانڈ وچ گھاٹا وادھا کردیاں رہندیاں نیں۔ ایس طرحاں جیویں جیویں رسد منگ توں زیادہ جاں گھٹ ہوندی اے، اوویں اوویں جنس دی قیمت وی ایس دے اگھ توں پٹھاں یا اُتے ہوندی رہندی اے۔ پر ایہناں ان مٹھے اُتراواں چڑھاواں چکھے، تے اوہناں نوں منن والی جنس دی اوسط قیمت ہوندی اے، تے ایہہ جنس دے اگھ دے ماپ توں طے ہوندی ہے:

”قیمتاں وچ لگاتار ہوندا اُتراء چڑھاء، اوہناں دا ودھنا تے گھٹنا، اک دوجے نوں پور دیندے نیں تے اک اوسط قیمت پیدا کردے نیں جیہڑی گجھی ٹھک کار (Regulator) ہوندی اے۔“ (راس، سنیچ، 1، صفحہ 166)

3- جنساں/رشیواں/چیزاں دا پرچلن (سرکولیشن)

جنساں دا پرچلن پیداکاراں وچالے کجھ پکے سانگیاں نوں پہلوں ہی مٹھ دیندا اے، جیہناں دے بنا جنس دی پیداوار ہی نہیں ہو سکدی۔ سبھ توں پہلاں تاں ایہہ لازمی اے کہ پیداکار آہنی مرضی موجب جنساں وچکن لئی ازاد ہون تے اک دوجے دے نجی مالکی دے حقان نوں ماننا دین:

”ایس لئی ایہہ چیزاں اک دوجے نال جنساں پاروں سانگے وچ آون، اوہناں دے راکھیاں لئی ضروری اے اوہ خود اوہناں بندیاں دے رُوپ وچ سانگیاں وچ بجھن جیہناں دی اچھا ایہناں چیزاں وچ سموئی ہوئی ہووے، تے انج وبار کرن کہ

اوہناں چوں کوئی وی آپسی سہمتی راہیں کیستے اُدم توں بنا دوہے دی جنس نوں نہیں ہتھیاوندا، تے آپنی جنس توں اڈ نہیں ہوندا۔ ایس لئی ایہہ لازمی اے اوہ اک دُوبے دے نئی مالکی دے ہتھاں نوں آپسی مانتا دین۔ ایس لئی لوکاں دی ہوند بس جنساں دے اگیاں، تے ایس لئی ایہناں دے مالکاں دے رُوپ وچ ہی اے۔“ (راس، سینیچی 1، صفحہ 84)

دوجا، ایہہ لازمی اے کہ پیداکاراں وچالے سماجی گھال وٹھ ہونی چاہیدی اے، اوہناں وچوں ہر کوئی اک مٹھی اُچّ جس دی دو جیاں نوں لوٹ ہووے، آپنی لوٹ توں چوکی اُچاوے۔ جس چیز دا اوس لئی وٹاندا اگھ ہی معنی رکھدا اے، اوس چیز دا دُوبے لئی ورتوں اگھ ہونا لازمی اے، تے ایس توں اُلے، جس چیز دا اوس لئی ورتوں اگھ اہم اے، اوس چیز دا دو جیاں لئی ترا وٹاندرے اگھ دا معنی رکھدا ہونا لازمی اے، نہیں تاں وٹاندا نہیں ہو سکدا:

”اوس دی جنس اوس لئی اوسے ویلے وچ کوئی ورتوں اگھ نہیں رکھدی، نہیں تاں اوہ اوس نوں منڈی وچ نہ لے کے آوندا۔ ایہہ ہورناں لئی ورتوں اگھ رکھدی اے، تاں وی اوس لئی ایس دی اکو اک ورتوں اگھ ایہہ اے کہ ایہہ وٹاندا اگھ دا بھنڈار اے، تے سٹے پاروں وٹاندرے دا وسیلہ اے۔ ایس لئی، اوہ اوہناں جنساں لئی جیہناں دا ورتوں اگھ اوہدے کم آسکدا اے، اوہناں ٹوں وٹاون دا من بناوندا اے۔ سبھ جنساں آپنے مالکاں لئی غیر ورتوں اگھ ہوندیاں نیں، تے آپنے غیر مالکاں لئی ورتوں اگھ۔ سٹے پاروں، اوہناں دا ہتھ بدلی ہونا لازمی اے۔ پر ایہی ہتھ بدلی ہی اوہناں دا وٹاندا رکھاوندی اے، تے ایہی اوہناں نوں اگھ دے رُوپ وچ اک دُوبے نال جوڑدی اے، تے اوہناں نوں اگھ دے رُوپ وچ اُتاردی اے۔ ایس لئی جنساں دے ورتوں اگھ دے ڈھالے جان توں پہلاں ایہہ ضروری اے جو اوہناں نوں اگھ پاروں نیا

جاوے۔ دُوجے پاسے، اوہناں لئی ضروری اے اگھ پاروں منے جان توں اگدیں اوہ ایہہ دساون کہ اوہ ورتوں اگھ نیں۔ کیونجو ایہناں اُتے خرچی گئی قیمت زری اوس حد تک ہی سکا تھ گئی جاندی اے جس حد تک اوہ اوس رُوپ وچ خرچ کیتی گئی ہووے جو دوسریاں لئی لائبھ وندا اے، تے ایہدی پیداوار ہورناں دیاں لوڑاں پُوریاں کرن جوگ اے، زرا وٹاندرے دے کم راہیں ہی سدھ کیتا جاسکدا اے۔“ (راس، سینیچی 1، صفحہ 85)

تجیا، اسیں ہئے ویکھیا اے اِک اُچھی جنس، کرنسی اے جیہڑی باقی ساریاں جنساں لئی ہر تھاویں تول دی ذمے واری نہاوندی اے۔ اِک جولاہیا جیہڑا منڈی وچ اپنا سوتر لے کے آوندا اے، ایس دا کسے ہور جنس جس نوں لین دی اوس دی مرضی ہووے، دے نال وٹاندرہ کر لین لئی تیار ہوندا ہے: تے اِنج، اوس لئی سوتر ہی اوہدا پکا تول ہوندا اے۔ پر ایہی گل اِک جتیاں بناون والے لئی، اِک ترکھان لئی، تے ہور کسے دی جنس شے دے اُتج کار لئی سچ اے۔ جیہڑی وی چیز اوہناں ہر اِک لئی پکا تول اے، اوہ کسے دوسرے دی گھال دی اُتج نال وٹاندرہ، دو اُپچاں دا وٹاندرہ اے۔“ (راس، سینیچی 1، صفحہ 105)

پر ہور دُونگھ وچ ویکھیاں ایہہ ساہمنے آوندا اے کہ معاملہ اینا سدھا نہیں۔ جُلاہیا اپنا سوتر وچ کے جیہڑی کرنسی اوس دے خریدار توں وندا اے اوہ خریدار نے کسے ہور جنس نوں وچ کے وٹی ہوندی اے، تے ایہی کرنسی پھیر جُلاہے توں موچی کول چلی جاندی اے جیہڑا ایس نوں اگے کوئی ہور جنس خریدن لئی خرچ کرسی۔ اِنج ایہہ سارے گیزر آپو وچ جڑے ہوئے نیں:

”اِک جنس دی پہلی تھاں بدلی، اِک جنس دا پیسے یا کرنسی وچ وٹنا پنا کسے چھٹ دے کسے ہور جنس دی دوجی تھاں بدلی، اوس دا کرنسی توں اِک جنس وچ مُر وٹنا وی

ہوندا ہے۔“ (راس، سینی، 1، صفحہ 110)

ایس لئی آپنی تھان بدلی دے عمل وچ اک جنس راہیں بنایا چکر دوجیاں جنساں ولوں بنائے اوہو جیہے چکراں نال نیڑیوں گندیا ہوندا ہے۔ ایہناں سارے کھو وکھرے چکراں دا گل جوڑ جنساں دا پرچلن کہاوند اے۔ (راس، سینی، 1، صفحہ 112)

سٹے پاروں، وکری تے خریداری دا ہر اک عمل جیہڑا جنس دے مالک لئی آپنے آپ بچ پورا اے، ایہو جیہے عملاں دی اک امک لڑی دا بس اک حصہ اے۔ آپنی ساری سوچی ازادی دے ہونڈیاں، جنساں دے مالک آپسی رشتیاں دے تانے بانے راہیں جھوے ہوندے نیں جیہناں دا اوہناں نوں نہ تاں کوئی پتہ ہوندا اے تے نہ ای اوہناں اُتے اوہناں دا کوئی وس ہوندا ہے:

”اسیں ویکھدے آں جنساں دا وٹانڈرا اک پاسے تاں سدھے وٹے سٹے اڈھین ساریاں ستھوایاں تے سٹی روکاں نوں توڑ دیندا اے، تے دوجے پاسے، ایہہ سماجی رشتیاں دے پورے جال نوں اُساردا اے جیہڑے آپنی ای ٹورے اُسر دے نیں تے ایہناں وچ جھوے بندیاں دے وسوں ازاد ہوندے نیں۔“ (راس، سینی، 1، صفحہ 112)

ہور اگے، جنساں دے پرچلن دا عمل کجھ جنساں دے ایس پرچلن وچ معاشی بھیرداں دی آس سمائی اے تے ایہدے کارن ادنا چر اکھوں اوہلے رہندے نیں جتا چر پورے عمل دے خاصے نوں نہیں سمجھ لیا جاندا۔ جنس وروڈھیاں دا ایکا اے۔ اک ہتھ تاں ایس نوں اک وٹانڈرا اگھ پاروں ڈھالے جان توں پہلاں اک ورتوں اگھ ہونا لازمی اے، دوجے ہتھ، ایس نوں اک وٹانڈرا اگھ ہونا لازمی اے تاں جو اوس دے ورتوں اگھ نوں شکلایا جا سکے۔ ایس دی ایہہ دوہری رُوپ بدلی، ورتوں اگھ توں وٹانڈرا اگھ تے وٹانڈرا اگھ توں ورتوں اگھ، کرنسی روپے پیسے دے وسیلے نال سرے چڑھدی اے۔ جنس توں کرنسی وچ رُوپ بدلی نال ایہہ آپنا ورتوں اگھ تیاگ دیندی اے تے

اک خالص وٹاندرہ اگھ بن جاندی اے، کرنسی توں جنس وِچ روپ بدلی نال ایہہ آپنا وٹاندرہ اگھ تیاگ دیندی اے تے اک ورتوں اگھ بن جاندی اے۔ پر جے ایہہ عمل ادھ وچالے اٹک جاوے، تاں اک اجیہی حالت پیدا ہو سکدی اے جس وِچ اجیہیاں شیواں دا ڈھگ لگ جاسی جیہناں دا ورتوں اگھ نہ ڈھلجسی کیونجو اوہ وٹاندرہ اگھ پاروں نہیں ڈھالیاں جاسکدیاں۔ دُو جے لفظاں وِچ، اوہناں دی ورتوں نہ ہو سکسی، ایس لئی نہیں جو کسے نوں اوہناں دی لوڑ نہیں، سگوں ایس لئی جو جیہناں نوں اوہناں دی لوڑ اے اوہناں کول خریدن لئی کرنسی نہیں۔ ایہہ غریبی، دی پیراڈوکس (اُلٹ کتھنی) اے تھیہیک ملٹی پلائسٹی دے باوجود غریبی جس دا پرچھاواں ہر جنس دے اُچاؤ سماج اُتے پیندا اے، ساڈے آپنے سماج وِچ ستر اُتے پڑ رہی اے۔

ایس لئی، جیویں لینن نے دکھایا، جنساں بارے مارکس دا زروار سیاسی ورتن (پولٹیکل اکانومی) تے دوند (ڈائیلیکٹکس) دوواں دے جان لئی بہت ای لوڑ پیدا اے:

”آپنی لکھت راس وِچ، مارکس نے سبھ توں پہلاں بُرجوا (جنس پیداواری) سماج دے سبھ توں سدھے، سبھ توں عام تے مڈھلے رشتے، اک رشتہ جیہڑا ارباں کھر باں واری دوہرایا جاندا اے، مطلب جنساں دے وٹاندرے دی پرکھ پڑچول کیتی۔ ایس بڑے ہی سادہ ورتارے، بُرجوا سماج دی پور پور دا زروار اجوکے سماج دیاں ساریاں وِروڈھاں یا ساریاں وِروڈھاں دے کچے روپاں نوں سامنے لیا رکھدا اے۔“ (لینن، سچیاں لکھتاں سینیچی 38، صفحہ 360)

مضمون وِچ آئے کجھ ات اُچھے لفظ

وست: چیز، شے، جنس۔ دیہیل: مادی۔ ادیہیل: غیر مادی۔ گھال: محنت، کرت۔ اگھ: قدر، ویلیو۔ اُنج: پیداوار۔ اُچاوان: پیدا کرن۔ سینیچی: جلد، پڑ، والیم۔ وٹاندرہ: بدلی، وٹاء۔ اُورت: اُورت، ایہسٹریکٹ، بندیکی: انسانی، منگھی۔ وسبیل: وسبی، سماجی۔